

АРХІВИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УРСР

ЗМІСТ

СТАТТІ

До 50-річчя Великого Жовтня

М. Москаленко — Партийні архіви України до 50-річчя Великого Жовтня і 100-річчя з дня народження В. І. Леніна	3
А. Ярошенко — До питання про розшук ленінських документів в архівах України	6
В. Романцов — Використання джерел при вивченні питань про кількісні і якісні зміни в робітничому класі промисловості Української РСР (1946—1965 рр.)	10

ПОВІДОМЛЕННЯ

М. Гарматюк (Рівне) — Поширення праць В. І. Леніна на Волині (1921—1939 рр.)	19
А. Бабенко (Вінниця) — Радянські емблеми як історичне джерело	21
І. Білкун — Іван Павлович Товстуха	26
Я. Дашкевич (Львів) — Сходознавець Віктор Йосипович Філоненко	29

ОБМІН ДОСВІДОМ

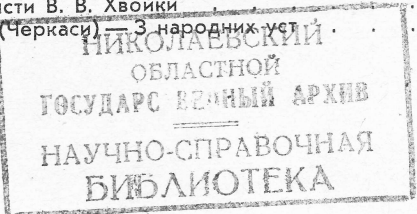
В. Везденецька (Кам'янець-Подільський) — Класифікація та індексація карток систематичного каталогу в Хмельницькому облдержархіві	31
Л. Крупіна (Запоріжжя) — Організація роботи стола довідок у Запорізькому облдержархіві	35
М. Степаненко (Миколаїв) — Телевізійна передача з обласного архіву	37
М. Нестерець — Створення народних музеїв та музейних кімнат	39

ДОКУМЕНТИ

Г. Сизоненко (Львів) — Буремні дні Львова	46
В. Полєк (Івано-Франківськ) — І. М. Вагилевич у спогадах польського письменника	48
С. Злупко (Львів) — Два листи М. Павлика до Ф. М. Степняк-Кравчинської	53
К. Бахмат — Листи В. В. Хвойки	55
С. Нехоршев (Черкаси) — З народних уст	59

978-404
0474740

№ 2 (82)
БЕРЕЗЕНЬ —
КВІТЕНЬ
•
РІК ВИДАННЯ
XXI
КИЇВ — 1967

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

Б. Ватуля (Харків) — Документальні публікації з історії колективізації і колгоспів УРСР (1921—1941 рр.)	63
О. Цалай-Якименко — Опис рукопису Миколи Ділецького «Грамматика музикальна»	66
Я. Ісаєвич (Львів) — Історична географія Угорщини та суміжних країв XI—XIV ст.	71

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Рецензії

І. Вільний — Путівник по фондах Кіровоградського облдержархіву	75
Д. Ярісевич — Дослідження джерел про Польщу та її взаємини з сусідніми народами в X—XIII ст.	77
Нотатки про книги	79

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ

Л. Лозенко — Документи періоду відбудови і розвитку народного господарства	81
Л. Крутьєва (Харків) — Нові документальні матеріали Харківського облдержархіву	82
В. Кук — Листи О. П. Мишуги	84

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

М. Кутинський (Москва) — Про підготовку довідника «Некрополь історичних і культурних діячів України»	86
А. Кузьменко (Полтава) — Хто ж автор «Путешествия критики»?	87

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ 90

Матеріали до українського біографічного словника	
П. Ротач — Літературна Полтавщина	97

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Бутич І. Л. (відповідальний редактор), **Гордієнко Б. В.** (відповідальний секретар), **Гудзенко П. П.**, **Катренко А. М.**, **Кононова В. С.**, **Кузьменко В. В.** (заступник відповідального редактора), **Місерман М. О.**, **Отліванова Л. М.**, **Пшеничний Г. С.**, **Рибалка Г. С.**, **Сизоненко Г. С.**, **Стрельський В. І.**, **Тесленко М. І.** (заступник відповідального редактора), **Шаталіна Є. П.**, **Щедрина Д. С.**

Адреса: Київ, ГСП-1, Володимирська вул., 22-а.
 Телефон Б 9-40-24.

АРХИВИ УКРАЇНИ, № 2, 1967.

(на українском языке)

Выходит 6 раз в год.

Літературний редактор **В. С. Фіалко**
 Технічний редактор **В. І. Мізерський**
 Коректор **А. А. Ейдельман**

Здано на виробництво 7. II. 67 р. Підписано до друку 20. III. 67 р.
 Формат паперу 70×108¹/₁₆. Фіз. друк. арк. 6.5. Ум. друк. арк. 9.9.
 БФ 05167. Тираж 16.530. Зам. 357. Ціна 20 коп.

Київська книжкова друкарня № 6, Київ, вул. Виборзька, 84.

Наявність такого науково-довідкового апарату дає можливість при прийманні заяв від трудящих встановити строк виконання заяв у залежності від наявності документальних матеріалів в облдержархіві, порекомендувати, куди необхідно звернутися за довідкою при відсутності документальних матеріалів в облдержархіві, скорочує строки виконання запитів. Найближчим часом документальні матеріали по особовому складу будуть переміщені до окремого сховища.

У зв'язку з виходом закону про пенсійне забезпечення колгоспників облдержархівом проведено велику організаційну й методичну роботу, спрямовану на виконання урядових постанов.

Документальні матеріали по особовому складу колгоспів за післявоєнні роки передано останнім, складено й розіслано районним відділам соціального забезпечення списки фондів колгоспів облдержархіву, в яких є документальні матеріали по особовому складу за довоєнний період.

У 1966 р. органам соціального забезпечення надіслано листи з роз'ясненням нового порядку оформлення відповідей через відсутність документальних матеріалів.

Разом з обласним відділом соціального забезпечення було проведено нараду з представниками районних відділів соціального забезпечення, на якій з інформацією про введення нового порядку по оформленню довідок, розклад роботи стола довідок, наявність документальних матеріалів по особовому складу колгоспів виступив завідуючий столом довідок облдержархіву.

Виконуючи рішення партії й уряду про посилення уваги до розгляду заяв трудящих, працівники облдержархіву приділяють велику увагу поліпшенню організації роботи стола довідок, прагнуть скоротити строки виконання запитів.

Л. Крупіна

ТЕЛЕВІЗІЙНА ПЕРЕДАЧА З ОБЛАСНОГО АРХІВУ

Вже кілька років між колективами Миколаївського облдержархіву і Миколаївської студії телебачення існує тісна творча співдружність. Особливо вона зміцніла останнім часом у зв'язку з підготовкою до 50-ї річниці Великої Жовтневої соціалістичної революції. В листопаді 1966 р. з архіву було організовано телепередачу «Ваше слово, товаришу документ!», яку підготували архівісти спільно з творчою групою телестудії. Її мета — ознайомити телеглядачів з роботою архіву та з найцікавішими історичними документами про боротьбу трудящих Миколаївщини за встановлення і зміцнення Радянської влади, про перші кроки соціалістичного будівництва на Миколаївщині.

В процесі підготовки телепередачі науковими працівниками архіву було проведено значну роботу щодо виявлення і відбору раніше виявлених документів та їх вивченню. Відібрані документи були покладені в основу сценарію.

На початку телепередачі ведучий коротко розповів про всенародну підготовку до 50-ї річниці Радянської влади і звернувся до директора архіву Ш. С. Людковського з проханням розповісти, як архівісти готуються до цієї історичної дати. Потім старший науковий працівник Г. С. Галдіна розповіла про те, з якою радістю трудящі нашого краю зустріли звістку про перемогу збройного повстання в Петрограді в 1917 р. Про це, зокрема, свідчать численні резолюції мітингів та зборів робітників промислових підприємств, в яких вони вітали владу Рад і вимагали переходу влади в місті до Ради робітничих і солдатських депутатів. Зокрема телеглядачі ознайомились з резолюцією загальних зборів робітників заводу «Руссуд» (тепер завод ім. 61 комунара).

Справжній героїзм і мужність виявили трудящі Миколаївщини в роки громадянської війни в боротьбі з зовнішньою інтервенцією та внутрішньою контрреволюцією. Для телеглядачів показали кілька документів, що відображають цю боротьбу

Автор цих рядків розповів про підготовку виставки документальних матеріалів, яку готує архів до ювілейної дати, познайомив телеглядачів з документами, що експонуватимуться на виставці. Серед них — документи, зв'язані з імям великого Леніна: телеграми за підписом Ілліча, надіслані Миколаївському губвиконкому, численні листи та телеграми Володимирі Іллічу від миколаївців. У них трудящі висловлювали свою любов і пошану до великого вождя. Телеглядачі познайомились з вітальною телеграмою, надісланою Леніну у листопаді 1923 р. делегатами І миколаївського районного з'їзду Рад, а також з телеграмою, що її надіслали Іллічу працівники Вознесенського повітового відділу міліції в день 5-ої річниці Жовтневої революції.

На екрані телевізора демонструвались також інші документи, які будуть представлені на виставці. Це, насамперед, документи про соціалістичну перебудову сільського господарства: протокол загальних зборів виборних Новобузької волості від 22 лютого 1918 р., на яких було прийнято рішення про створення трудових артілей хліборобів, характеристика сільськогосподарської комуні «Гвардія Ілліча». Комуна була заснована з вихованців дитячого будинку в с. Михайло-Ларівці в 1921 р., коли в країні панувала розруха і голод. У цей тяжкий для молоді Радянської республіки час комунари досягли перших успіхів: вони створили зрзккове господарство, організували самодіяльний театр, селянський будинок, багато працювали над ліквідацією неписьменності серед селян.

Зацікавили телеглядачів і документи про пролетарську солідарність миколаївців з трудящими інших країн. Навіть у найтяжчі для нашої країни часи трудящі Миколаївщини не забували про своїх братів за кордоном, вони надавали їм посильну допомогу. Про це свідчать численні документи, що зберігаються в архіві. З одним з них — протоколом загальних зборів Миколаївської міської електростанції від 21 серпня 1926 р. — ознайомились телеглядачі. В протоколі йдеться про відрахування частини заробітку робітників для надання допомоги страйкуючим тоді англійським шахтарям.

Старший науковий працівник В. В. Блябліна розповіла телеглядачам про науково-довідкову бібліотеку, газетний фонд архіву. На екрані телевізора демонструвались перша легальна більшовицька газета «Новая жизнь» (1905 р.), газета «Правда» (1913—1914 рр.), а також місцеві газети «Известия Николаевского Совета рабочих и военных депутатов», «Известия Николаевского губернского революционного комитета», «Красный Николаев», «Шлях індустріалізації» та ін.

На екрані телевізора був показаний також процес реставрації газет. Потім були показані листівки, прокламації, плакати, що були випущені в перші роки Радянської влади. Вони закликали трудящих мобілізувати всі сили на розгром білогвардійців, швидше відбудувати народне господарство, зруйноване під час громадянської війни, ліквідувати неписьменність, охороняти історичні пам'ятки та ін.

На закінчення передачі молодший науковий працівник В. М. Фоменко розповів про фототеку архіву. Окремі фотознімки познайомили телеглядачів з участю комсомольців Миколаївщини в громадянській війні, учасниками перших комуністичних суботників, ліквідацією неписьменності, учасниками підпільного руху на Миколаївщині в роки Великої Вітчизняної війни та ін. Користуючись нагодою, В. М. Фоменко звернувся до телеглядачів з проханням принести до архіву фотознімки та документи минулих років, щоб вони стали здобутком усіх трудящих.

Хоч працівникам нашого архіву доводилось і раніше неодноразово брати участь у телепередачах, однак ця передача була найбільш відповідальною. Працівники вели з телеглядачами невимушену розмову про події, розповідали про найцікавіші документи. Слід зазначити, що для демонстрування підбиралися документи з яскравим текстом; має значення також і його розбірливість. Чим краще підібрані документи — тим передача буде змістовнішою і цікавішою. Показ документа супроводжувався читанням його тексту або окремих найбільш важливих місць.

Передача тривала 30 хвилин, однак досвід показує, що важко встановити певний обсяг матеріалу, розрахованого на запланований час. Бажано при підготовці передачі підготувати кілька документів, не передбачених програмою і, якщо передача закінчуватиметься на кілька хвилин раніше, то використати і їх.

Передача викликала схвальні відгуки громадськості міста. Враховуючи її побажання, архівом спільно з студією телебачення передбачено в майбутньому організувати ще кілька телепередач, присвячених 50-річчю Великого Жовтня.

Бажано було б, щоб на сторінках «Архівів України» працівники інших архівів розповіли про свій досвід організації телепередач, адже екран телевізора — це одна з найбільш ефективних і доступних форм популяризації документальних матеріалів.

М. Степаненко

СТВОРЕННЯ НАРОДНИХ МУЗЕЇВ ТА МУЗЕЙНИХ КІМНАТ

У зв'язку з наближенням 50-річчя Великої Жовтневої соціалістичної революції і 100-річчя з дня народження Володимира Ілліча Леніна, в містах і селах нашої республіки запроваджується багато нових форм ідеологічної роботи.

Партійні і радянські організації Пирятинського району Полтавської області ще в березні 1964 р. приступили до створення в усіх колгоспах і радгоспах історико-краєзнавчих народних музеїв і музейних кімнат. Взірцями послужили музей у с. Нова Аврамівка (колгосп «Червона зірка») Хорольського району і музейні кімнати у колгоспі ім. Чкалова та в Березоворудському сільськогосподарському технікумі Пирятинського району, які за ініціативою громадськості були відкриті ще в 1961 р. У районі було організовано районну комісію в складі 11 чоловік на чолі з головою райвиконкому І. А. Якименком і 38 рад у селах по створенню народних музеїв. Про їх склад повідомлялось у Пирятинській районній газеті «Шляхом Ілліча».

«Заклик районної музейної комісії знайшов відгук серед тисяч трудівників села. До музеїв почали надходити знаряддя праці, предмети побуту — одяг, господарський інвентар, власні речі та документи активних учасників боротьби за владу Рад — учасників громадянської та Великої Вітчизняної воєн, фотографії та документи, які ілюструють шлях, пройдений нашим народом в будівництві та розвитку народного господарства, науки і культури»¹.

На допомогу музейним радам були направлені працівники колишнього Пирятинського парткому КП України виробничого управління, райвиконкому, комітету ЛКСМУ. Вони сприяли у наданні приміщень, відборі експонатів та історичних матеріалів.

¹ Довідка про створення народних музеїв і музейних кімнат та керівництво ними в Полтавській області від 14 вересня 1966 р. Відділ музеїв і охорони пам'яток культури Міністерства культури УРСР.